

MILEN RUSZKOV

NYAKIG A TERMÉSZETBEN

Fordította:
Krasztev Péter

*Take to your comfort this:
That out of the new found world comes joyful news
Brought from the Indies into Spain and hither
By such as traffic daily . . .
To illustrate: A plant
Of singular virtue, which grows in places
Shadowy and moist,
Bearing the name Tobacco,
Gives present remedy
In every manner of a hurt
That haps to man or woman or a child . . .
The virtues: Pains that come of windiness
It taketh away; fresh wounds it doth reduce
To perfect health; laid hot
To grief of headache, brings
An altogether incredible relief.
Smoke being freely taken in the mouth
Doth cure grief of the breast
And nastiness of breath . . .
Aches of joints
Or teeth it cures; moreover it can make
A man see visions . . .
A wide and heavy plant, which groweth up
To be exceeding great,
Whose precious remedies
Notwithstanding failure of belief
Have nevertheless by practice been found out
To be entirely true.*

John Frampton,
Ioyfull newes out of the newe founde worlde,
1577

John Frampton: Örömhír az Újvilágból

Örvendezz!

*A felfedezett világrész küldi üdvözlését
Spanyolhonba és hozzánk; az Indiákról
naponta hozzák a hajók,
hogyan megismerjük a növényt,
a különleges növényt, amely
nedves, árnyas helyen terem;
neve dohány;
gyógyító ajándék
minden ártalomra,
mely bánthat férfit, asszonyt vagy gyermeket.
Áldásai: a fájdalmat, mely szeles idővel érkezik,
messze elűzi, s enyhét hoz a nyílt sebekre,
egészséget kiteljesít, a dühös migrént
lecsillapítja, és csodás,
teljes megkönnyebbülést ad.
Füstje, szabadon, száján át beszívva,
gyógyír a mellbajra,
s a légzést orvosolja,
kigyógyít ízületi fájdalomtól,
fogfájásból, mi több,
szép látomásokat idéz elő.
Derék, erős növény, amely
gyönyörű nagyra nő,
és melynek üdvösek hatásai;
ezt az ellenkező hiedelmek dacára
messzemenőleg igazolja
s bizonyítja használata.*

(Horváth Viktor fordítása)

MI SEM TERMÉSZETESEBB, mint utálni a természetet. De az emberek ezt nem értik, mert zavarosak a nézeteik. Sokan például úgy vélik, hogy a földi világot az ördög irányítja. Régen némelyek még azt is mondták, hogy a gonosz megnézte magának az Úr birodalmát, és megpróbált valami hasonlót teremteni. Ha rájuk hallgatunk, akkor az ördög csupán egy szánalmas imitátor. Csakhogy teljesen tehetségtelen, mondják, ráadásul rémesen kegyetlen is. Lári-fári. Mások meg úgy tartják, hogy a világ Istentől való. Ha tényleg így lenne, akkor ő nem az, akinek gondolják, hanem csak egy kísérletező félnótás. Ez is sületlenség. De ha se ez, se az, akkor micsoda? – merülhet fel az emberben. Ostoba kérdés. Megmondom: a világ az esztelen természet műve. Éppen azért néz ki pontosan úgy, ahogy, mert az ő műve. A természet teljesen agyament, a káosz megtestesülése, a vakvéletlen játéka.

Mély gyűlölettel viseltetem a természet iránt. Bizony! Ha valamit, akkor a természetet szívből utálok. Vagy tudunk másról, amibe ennyi energia szorult, ami ennyire zabolátlanul termékeny és ugyanakkor ennyire eszement? Nyilván nincs ilyen! Ha a természet emberi alakot öltve kísétálna Sevillában az utcára, egy szempillantás alatt lefognák, mint közveszélyes őrültet, vagy esetleg máglyára küldené az Inkvizíció. Nyilván nőnemű lenne, nagy vihorászva és ugrándozva szülné ötpercenként egy gyermeket, közben meg-megtermékenyülne bármiféle látható elkövető nélkül, mintha maga a szél csinálná fel. Igen, a természet tökéletesen esztelen!

De hát épp ő a világ szülőanyja. Nem az ördög, vagy az Úr, nem valamiféle gonosz szellem, vagy kísérletező félnótás, legkevésbé a jó Öregisten, hanem egyszerűen az esztelen, véletlenekből tákolt, mindenható, ősvak és katyvaszos természet. Ez a gondolatmenet különösen illik hozzám, mivel gyógyászati területen állok alkalmazásban. Ám ez csak azt bizonyítja, hogy a megfelelő helyre kerültem, mert én szívből és őszintén azonosulok a fenti nézetekkel.

A nevem Guimarães da Silva. Megjegyzem, a da Silvát azért toldottam hozzá, mert a nemesi rang arra készíti az embereket, hogy jobban odafigyeljenek a mondandómra. Ráadásul Monardes doktor is támogatta ezt a bővítést, mert így gond nélkül be tud mutatni, mint az asszisztensét. „Ez itt da Silva, az asszisztensem” – szokta mondani Monardes doktor, és ez így tényleg jobban hangzik. Néha „doktor da Silvaként” mutat be. Természetesen még nem vagyok doktor, s bár remélem, hogy egy nap az leszek, jelenleg csak Monardes doktor segítőjeként és növendékeként ügködöm. Mellesleg ő sosem említi, hogy portugál vagyok. Úgy tartják, a portugáloknak rossz a szaguk és maláriát terjesztenek, mert gyalog érkeznek a város környéki mocsarak felől, mindig úgy tálalják magukat, mint-

ha véletlenül Sevilleba tévedt nemesek lennének, és akit csak lehet, megpróbálnak kis összegekre levenni. „João da ez-meg-ez vagyok – mondja –, jöttem, hogy jó áron vegyek egy telket Peñanában”, vagy: „hogy hajót építsek Cádizban”. Ezután úgy eljuttatja a tökkelütöttet, hogy a másik bedől neki, és betársul a vállalkozásba, ami rendszerint kevés befektetést igényel, ellenben busás haszonnal kecsegtet, majd a portugál felszívódik a dukátokkal. A különös ebben az, hogy a pénz közismert kísértő ereje megzavarja annak a fejét, aki elkölti – viszonylag ritka és érdekes eset, mely számos gazember jólétét megalapozta már, példának okáért a játékbarlangok üzemeltetőiét –, mivel ha csak kicsit is megőrizné lélekjelenlétét, feltenné magának a kérdést, miért is jönne valaki földet vásárolni vagy hajót építeni Spanyolországba, amikor mindezt sokkal olcsóbban megtehetné Portugáliában. De az emberek, nyilván, hasonló esetben felhagynak a gondolkozással. Ezért van az, hogy Sevillet ellepik a portugálok által kiállított hamis nyugták. Még Monardes doktornál is van egy.

Ma már a fogadókban előre elkérik a fizetséget a portugáloktól, mivel régebben csak betelepedtek, ettek-ittak rogyásig, de sosem annyit, hogy reggel ne tudjanak felébredni az első kakasszóra, és ne tudjanak fizetés nélkül kereket oldani. Azt mondják, csak egy szolgának fizettek, hogy reggel felkeltse őket. Lévén a fogadókban a szolgák többsége portugál, így elég olcsón megúszták. A portugál az a fajta ember, aki egy dukátért hajlandó embert ölni, kettőért még önmagát is. Ez utóbbit csak azért nem teszi, mert attól fél, hogy utána visszaveszik tőle a pénzt. Hú, de cseles.

Ezek a visszataszító tulajdonságok engem természetesen nem érintenek. Én tökéletes véglényeknek tartom a honfitársaimat, és ha hajlamos lennék figyelmet fordítani véglényekre, szégyellném is magam emiatt. De én oda se hederíték az ilyesmire, bár az utóbbi

időben szinte semmire se figyelek. Feltételezem, állandó frissességem és derűm is ezzel a ténnyel magyarázható. Van ennek egy mellékhatása, az álmatlanság. De a kérdéses érdektelenség is Monardes doktor egyik tanácsának a következménye. „Ne foglalkozz semmivel, az orvostudományon kívül – mondja –, illetve még néhány egyszerű és nyilvánvaló hétköznapi szükséglettel, melyek olyannyira magától értetődők, hogy különösebb figyelemráfordítás nélkül is el tudod végezni. A gondolataidat – állítja a doktor – mindig a lényeges dolgokra összpontosítsd, ha meg épp nincs ilyen, akkor semmire. Bár ez utóbbi esetben mélyen el kellene gondolkodnod, miért és hogyan kerülhettél ebbe a helyzetbe.” Nos, igen, Monardes doktor olyan ember, akitől sok mindent lehet tanulni, és nemcsak az orvostudományról, hanem általában az életről is. Nála jobban senki sem ismeri korunkat és az emberi természetet.

Persze, portugál származásomat könnyű kikövetkeztetni a nevéből. Hogy jutottam éppen erre a névre? Amikor Monardes doktor kifejezte abbéli kívánságát, hogy nemesi előnevet használjak, eszembe jutott a falu, ahol születtem. Ezeknek az előneveknek, mint közismert, az a lényege, hogy az ember származási helyére utalnak. Csakhogy ennek a falunak semmitmondó neve volt. Ellenben körülötte az erdő gyönyörű. Ezért döntöttem úgy, hogy a latin erdő szóra utalva da Silvának keresztelek magam. Monardes doktor jóváhagyta a nevemet, nekem is tetszik, szóval jó választás volt.

Az olvasó most talán a szememre veti, hogy mindez nem köthető közvetlenül a természetgyűlöletemhez. Itt szeretném előrebocsátani, egyáltalán nem szükségszerű, hogy bármi is kötődjön bármihez, kivételként esetleg az orvostudomány gyógyító praktikáit lehetne felhozni, de még ott sem feltétlen kötelező, és – amint az ember fokozatosan ráébred – esetenként lehetetlen, sőt, káros is.

Számos példával tudnék szolgálni arra, amikor a gyógyítás leglogikusabb módozata halálosnak bizonyult. Ugyanakkor Monardes doktor környezetében olyan eseteknek voltam a tanúja, amikor a legkevésbé logikus megérzés életmentőnek bizonyult. Jelzem, Monardes doktor kivételes intuitív képességgel rendelkezik. Az értelemnek mindig is szűk határokat szabott, rövid kantárféken tartotta, mint egy túl szilaj paripát. „Minden betegségnek legalább három oka lehet – tanította Monardes doktor. – A tudás hozzásegít ahhoz, hogy különbséget tegyél köztük. Az ész rendszerint kiválaszt egyet. És leggyakrabban az a téves megoldás.”

Feltételezem, hogy ha ez nem így lenne, akkor minden többé-kevésbé olvasott emberből orvost lehetne faragni. És hogy miért akarok én is éppen orvos lenni? Mindenekelőtt azért, mert ez semmivel sem rosszabb foglalkozás bármelyik másiknál, néha még jövedelmezőbb is. Ugyanakkor lehetőséget nyújt arra, hogy összecsapjak a természettel. Az ember a természet áldozata. Na, nem mintha odáig lennék az emberekért. Az emberek... Hogy is mondjam? ... A világ szülőjének eszementsége tükröződik bennük, le se tagadhatnák az anyjukat. De a beteg ember a természet áldozata. Ez az ámokfutó végtelenül bonyolult és pocsekul szabályozott szerkezetet hozott létre az emberi testben, melyet folyamatosan csak egy hajszál választ el az összeomlástól, amúgy kiszámíthatatlan, zűrzavaros és esetleges – a legkisebb behatás is a vesztét okozhatja, s ugyanakkor a leglidércesebb megpróbáltatásokat is túl tudja élni. Itt van példának okáért Vasco da Herrera tengerész esete, aki tizenhét társával túlélte Magellán expedícióját (mellesleg, szintén portugálnak született, ami összefüggésbe hozható időtlen halálával); valahogy kilábalta egy három hónapos hideglelésből a Csendes-óceán közepén, ahol semmiféle külső segítségre nem számíthatott, majd behalt abba,

hogy megszurta egy rozsdás szög az *Hygiene* nevű karavellán, ráadásul mindez még a sevillai kikötőben történt, miközben azon tanakodott, hogy csatlakozzon-e a legénységéhez, amire az égadta egy világon semmi szüksége nem lett volna, hiszen Magellán fűszereiből már jelentős vagyonra tett szert. Újbóli kihajózási szándékát előrelátással magyarázta, hisz' olyan lendülettel szórta a pénzét, hogy öt-hat éven belül, mint maga állította, egy buznyákja se maradt volna.

A test illetén kiszámíthatatlansága – hogy újra felvegyem gondolatom fonalát – magának a természetnek a zűrzavarosságából, esetlegességéből és kiszámíthatatlanságából ered. Kiszámíthatatlanságot mondtam? Voltaképp nem is feltétlenül. Ha a világon létezik egyáltalán jótékony csoda, akkor az az, hogy néha lehet irányítani a természetet. Ehhez, persze, komoly ismeretekre és képességekre van szükség, de elméletileg lehetséges. Képletesen szólva ki lehet rángatni a bolondokházából, és rá lehet venni, hogy tegyen valamit. Továbbra is ott fog rángatózni és ugrabugrálni, gagyarászik valamit érthetetlenül, de megteszi. Máskor meg nem. Attól függ.

Létezik néhány szer, amivel bizonyos körülmények közt rá lehet venni, hogy a kedvünkre tegyen. Ilyen, gyakorlatilag mindenható szerre a mi hajósaink leltek a Nyugat-Indiákon az utóbbi ötvenvalahány évben. Ez a majdhogynem varázshatású szer teljesen ismeretlen volt az antik korokban, nem tudott róla se Hérodotosz, se Hérakleitosz, vagy hogy is hívták azt a nagy ókori gyógyítót, akinek a neve most épp itt van a nyelvem hegyén. Természetesen a kis híján mindenható dohányról van szó. Nem másnak, mint e szer gyógyító tulajdonságainak szentelte Monardes doktor a könyvét. Monardes doktor igazi újíto ebben az értelemben, valóságos felfedező. Ez volt az első, s a maga nemében egyedülálló ilyen tárgyú könyv Európában. Ezennel át is adnám a szót közvetlenül neki:

Segítöm és kollégám, señor dr. Da Silva megkért, szólnék hozzá pár mondattal az írásművéhez. Örömmel teszek eleget a felkérésének, hiszen bizalma megtiszteltetés számomra és köszönettel tartozom érte. A továbbiakban igyekszem rövidebben fogalmazni (halaszthatatlan elintéznivalóim okán).

A dohányról szóló traktatusom Sevillában jelent meg, címe: A dohányról és a vele járó legnagyobb áldásokról. Írta: dr. Nicolas Monardes M.D, LL.D, I.S.O., M. A., D.J., M.C. Ez tudományos minősítéseim felsorolása. Ugyanezen néven vagyok ismert Franciaországban is (ott a minősítések nélkül). Nevezett traktatus részét képezi A Nyugat-Indiából hozzánk származott gyógyszerek orvosi története, avagy röviden Historia medicinal című könyvemnek. Angliában, a fordító sajátos szeszélyének köszönhetően a kötet Örömhírek az újonnan felfedezett világból címen látott napvilágot. Indulatos közbeavatkozásomat követően sikerült meggyőzniük, hogy amennyiben Angliában egy cím nem „örömhírrrel” kezdődik, senki sem veszi meg és olvassa. Az angolok, így értesültem, minden könyvre, beleértve az orvosi szakkönyveket is, főként a szórakoztatás és az idő kellemes eltöltésének eszközeként tekintenek, ezért most minden második cím az „örömhír” szóval kezdődik. Hogyha, például, egy könyv a lancasteri mészárlásról szól, a címe úgy hangzik, hogy Örömhírek a lancasteri mészárlásról. Csak azért ezt a példát hozom fel, mert a saját szememmel győződtem meg róla, hogy ilyen létezik. Röviden szólva: kénytelen voltam engedni.

Ezt csak rövidke pontosításnak szántam. Most ellátnám az olvasót néhány hasznos jó tanáccsal:

1. Feküdj le korán. A legmegfelelőbb időpont nyolc körül van télen, és kilenc körül nyáron.

2. Legkevesebb nyolc órát aludj.

Fentieket leegyszerűsíthetjük a következőképpen: fekédj le egy órával

napnyugta után, kelj fel egy órával napkelte előtt. A figyelmesebb olvasó bizonyára észreveszi az egyszerűsítést ebben az állításban. Ám az idő múlásával egyre erősebbé vált azon meggyőződésem, hogy nem csupán Angliában, ahol ez szigorúan kötelező, de mindenütt másutt is sokkal célravezetőbb leegyszerűsítve elmondani a dolgokat, mivel csak így válnak érthetővé. Talán Franciaország kivételével, ahol ajánlatos a dolgokat a lehető legbonyolultabban elmondani, lehetőleg úgy, hogy semmit se lehessen belőle érteni. Ha sikerül, Franciaországban kikiáltanak filozófusnak.

3. Étkezés – naponta háromszor. Bőséges reggeli, visszafogott ebéd, könnyű vacsora. Az olvasó úgy képzelje el az ételt, mint a csúszdát: reggel a tetején áll, délben a közepén csúszik, estére megérkezik az aljára. A legelső szakasz nem feltétlenül az a hely, ahonnan fenékre kéne esni, és ebben a pózban egy órára bennragadni az árnyékszéken.

4. A húsos és hústalan ételek váltakozzanak az étrendben, lehetőség szerint már a napi étkezések során, ha ez nem megoldható, akkor naponta. A túlzott húsfogyasztás vesebántalmakhoz vezethet, míg a rendszeres hústalan táplálkozás a szervezet legyengülését eredményezheti.

5. Visszafogott munkatevékenység. Ha megoldható – semmilyen. Kerülni kell a délutáni, de leginkább az esti munkavégzést. Ne feledd, mi áll a Bibliában: a munka olyasvalami, ami büntetésként jutott Ádámnak osztályrészül.

6. Meleg ruha télen. Amikor kinézel az ablakon, és a látvány alapján úgy érzed, gyapjúujjast kell felvenned, vegyél fel kettőt. Különösen fontos megtartani a láb melegét, ezért ugyanez vonatkozik a zoknira is. Számítalan ember hal bele a megfázásba, pedig ennek könnyű elejét venni, hacsak nem szegény az illető, de ez aligha vonatkozik e sorok olvasójára. Továbbá ajánlott a nyakat sálba becsavarni.

6/a Elég benézni a legelső kocsmába, hogy az ember mohó állatokra akadjon. A falánkság az összes testfolyadékot a gyomorba gyűjti, az

elnehezülés érzetét kelti és az egész szervezet működését összezavarja (a végtagokból is kiszivárognak a folyadékok, hogy megtámogassák a gyomorban az emésztést). A rendszeres túltáplálkozás elhízáshoz vezet, amitől elgyengülnek a csontok és befulladás a szív. Hagyj fel a zabálással!

6/b (7) sokszor elmondták már, de ismételjük meg: Ne vidd túlzásba az alkoholtartalmú italok fogyasztását. Legfeljebb napi két pohár bor: egy ebédhez és egy este. Tömény szesz csak télen, maximum másfél feles. Hát ja, tudom, hogy kevésnek tűnik. Nem lepsz meg.

A fentieket a következőképpen tudnám leegyszerűsíteni (vagy összefoglalni, ami ugyanaz): aki sokat eszik és iszik, az rövidebb ideig él. Bizonyára hallottad már az úgynevezett jókívánságot: „Egyél, igyál, mulass!” Ugyanezzel az erővel azt is mondhatnák: „Halj meg hamar!”

8. Rendszeresen használj dohányt belélegzett pára formájában. Ez megóvjja a szervezetet a fertőzésektől és teljes testedben megerősít. Señor dr. Da Silva tudomásomra hozta, hogy jelen munkában elmesél néhány sokatmondó példát a dohány gyógyító erejéről, ezért én itt zárom is soraimat, miközben maradok

legőszintébb jóakarójuk,

s egyben legalázatosabb szolgájuk,

dr. Nicolas Monardes, M.D, LL.D, I.S.O., M. A., D.J., M.C.

Ezzel a könyvvel az a szándékom, hogy felsoroljak nagyjából harminchat példát a dohány gyógyító erejére (ez én vagyok, Guimarães). Nem tudom, sort tudok-e keríteni mindre, ez menet közben dől majd el. Mindenesetre bizton állíthatjuk, hogy az emlegetett utólérhetetlen szubsztancia harminc uszkve negyven betegséget és szerzett fogyatékoságot képes elmulasztani. Most egyenként számba veszem ezeket; kezdésként rögtön álljon itt a legszemléletesebb.

1

Halál ellen

TISZTÁBAN VAGYOK AZZAL, hogy a halál sem nem betegség, sem nem testi fogyatékoság. Mindazonáltal felfogható ezek legvégső következményének és legtávolabbi céljának, valamint ebben a tekintetben kétségbevonhatatlan – s egyben feloldhatatlan – kapcsolatban áll velük. Feloldhatatlant mondtam volna? Nem. És ezerszer is nem! Tanúja voltam annak, hogyan támasztott fel Monardes doktor egy embert halottaiból a dohány gyógyító erejének köszönhetően, ahogyan a régi időkben feltámasztották Lázárt, az ókori zsidót. Mindez egy Casas Viejas nevű faluban történt (mármint a későbbi eset), ahová azért hívtak bennünket, hogy mentsünk meg egy hidegrázással kísért hasgörcsöktől szenvedő férfit. Mire odaértünk – ami az andalúziai útviszonyok miatt meglehetősen sokáig tartott –, az illető már semmitől sem szenvedett, hanem élettelenül, elakadt lélegzettel és sárgán feküdt egy dikón. Az ember halott volt.

Megölte a természet! – villant át az agyamon. A természet örült, és az örültek nagyobbik hányadához hasonlóan neki is iszonyú súlyos az ökle. Hasba vágta ezt a férfit, ezzel egy időben talán néhány más helyre is odacsapott, majd megölte. De miért tesz ilyet – vetődik fel a logikus kérdés –, amikor ő maga adta neki az életet? Hát nem szándékosan. Nem direkt ütötte meg, hanem a szertelen kapálózás közben megesett a dolog. Rossz helyre, azaz a sokkezű természet ütőtávján belülrre tévedt, és most itt feküdt kiterítve előttünk, minden látható jel szerint holtan.

Monardes doktor előzetes vizsgálata gyorsan alátámasztotta aggályaimat.

– Az ember halott – konstátálta. – Mióta van így?

Az össznépi jajveszékelés közepette végre válaszolt valaki, hogy nemrég óta. Ekkor Monardes doktor elővett a belső zsebéből egy cigarellót, leharapta a végét, körbetekintett, és mivel nem talált erre alkalmasabb helyet, a padlóra köpte (egyszerű parasztház volt), majd nagy pőfékelve meggyújtotta. Itt most bizonyára tisztáznom kell, mi is pontosan az a cigarelló. Sokban hasonlít arra, amit délen szivarnak neveznek, északon cheroute-nak, de némileg vékonyabb és nyersebb, minek következtében lassabban ég és közben pattog. A kikötőkben a tengerészek szoktak cigarellót szívni, mert gyengébb minőségűnek tartják a szivarnál, de mivel a benne lévő dohány kevésbé megmunkált és nem annyira száraz, így gyógyhatása sokkal erőteljesebb. Szóval, mint már említettem, Monardes doktor elővett egy cigarellót és egy, de legfeljebb két perc alatt meg is gyújtotta. Ezen a jelenlétük úgy megrökönyödtek, hogy a sápitózás egy pillanat alatt abbamaradt, és csak a doktor pőfékelését meg a cigarelló pattogását lehetett hallani, miközben megcsapott bennünket a dohány nehéz illata.

– Guimarães – szólalt meg a doktor, és felém nyújtotta a cigarellót –, fújd be a párát a szájába.

Na, épp ehhez nem volt semmi kedvem. Ki tudja, milyen betegségek tenyésznek ezekben a falusiakban, milyen hideglelés van rajtuk; félttem, hogy megfertőződöm. A doktor, látva bizonytalan-kodásomat, hozzátette:

– Ne félj, ez tökéletes fertőtlenítőszer.

Tudtam én ezt, de azért az ember sosem lehet elég óvatos. Néhányszor mélyen belélegeztem a cigarelló gőzét, átforgattam a számban, mintha öblögetnék vele, és ha már az öblögetésnél tartottam, kértem a parasztoktól egy pohár pereirát, vagyis körtepálinkát, gargarizáltam vele egyet, majd beleslukkoltam a cigarellóba, és máris készen álltam az akcióra.

Először is ki kellett nyitnom a férfi száját, ami egyáltalán nem bizonyult könnyű feladatnak, de minekutána az egyik kezemmel öszszeszorítottam kétoldalt az arcát, a másikkal letoltam az álkapcsát, végre sikerült kifeszíteni a száját. Fújtam befelé a dohánygőzt, de vigyáztam, nehogy közben az ajkunk összeérjen. Ebben a formában viszont a beavatkozás nem volt túl sikeres. A pára behatolt ugyan a szájüregébe, de aztán ki is szivárgott, nekem meg újra fújnom kellett, hogy visszatereljem. Kisvártatva úgy éreztem, hogy a fejünket párafelhő vonja be, de az istenverte parasztja alig kap belőle a szájába.

– Ez így nem fog menni – jegyezte meg Monardes doktor egy hangyányi jogos ingerültséggel a hangjában, s megveregette hátulról a vállamat. – Add csak nekem!

Szégyenkezve, de megkönnyebbülten húzódtam hátra. Szégyen ide, szégyen oda, jobb félni, mint megijedni, szokták mondani szülőházamban, Portugáliában, ahol, mellesleg szólva, tudnak ordas baromságokat mondani. Az efféle emberektől nem is lehetne elvárni,

hogy ostobaságon kívül bármi egyebet is mondjanak. Annak idején Monardes doktor kiadója, Señor Diaz gyűjtött előfizetőket, hogy kiadjon valamit, amit ő *Népi bölcsességeknek* nevezett. Én meg kijelentettem, hogy egy ilyen cím súlyosan félrevezető, mert egy efféle könyvhöz a *Népi ostobaságok* cím illene, és én csak abban az esetben adnék rá pénzt, ha megváltoztatná. Ezen túlmenően a jóember teljesen eltévelyedett ennek a könyvnek a jellegét és rendeltetését illetően is: úgy képzelte, az érdeklődők valamiféle tanulság reményében fogják elolvasni, holott ebből nem sülné ki egyéb, mint egy baromságggyűjtemény, amit azért csapnak fel, hogy szórakozzanak és röhögjenek rajta. Erre azt felelte, hogy tévedek, és idézett nekem egy, szerinte, bölcs népi szólást, mire én megkérdeztem tőle, hogy mit szól a „Jónak ne keress, rossznak ne hagyj” és a „Jónak ne hagyj, rossznak ne keress” közmondásokhoz, melyek melleleg szólva egymás alatt olvashatók a később kiadott könyvben. Erre azt felelte, hogy végtére is ő kiadó, pénzt kell keresnie, márpedig senki sem venne meg egy holmit, aminek *Népi ostobaságok* a címe. Na, ez végre jó érv volt. Mondtam neki, hogy ezzel kellett volna kezdenie, és adtam neki egy kisebb összeget. A könyvet, amit később megkaptam, tréfagyűjteményként olvastam el nagy élvezettel, majd odaajándékoztam egy koldusnak Sevillában. „A sorstársaid üzenete” – mondtam neki akkor. Olvasni ugyan nem tudott, de biztos megtalálta a módját, hogy hasznosítsa: az efféle ember nagyon élelmes, amikor váratlanul szert tesz valamire. Végső soron egész életében ilyesmire készül.

Na, de visszatérve a történetemhez: elég az hozzá, hogy felülke-rekedett bennem a félelem, és megkönnyebbülve húzódtam félre a hullától. De nem így Monardes doktor! Azt kell mondanom, hogy a teste egész tartása, a válla, az, ahogyan a földön szilárdan megvetette erőteljes lábát, csak úgy sugározta a magabiztosságot és eltökéltséget.

A doktor kétszer-háromszor szippantott a cigarellóból, majd az órán keresztül kiengedte a füstöt, akár egy tüzet nyelt orrszarvú, a két vastag, fehér sugár két oldalról megkerülte a fejét, amitől egy szemvillanásnyi időre mitikus, füstszarvú bika alakját öltötte magára; majd lehajolt, száját szorosan a halott ajkára tapasztotta, és belefújta a dohánypárát.

– Guimarães – rikkantotta kisvártatva a doktor rekedtes hangon és könnyező szemmel, igyekezve túlkiabálni a cigarelló pattogását –, gyere pulpálni!

Pulpálni annyit tesz, mint nyomkodni a hasat. Így is tettem. Amikor a doktor befújta a párát a férfi szájába, én kivártam egy ütemet, és pulpáltam. Csupán néhány mozdulatra került sor, talán ötnél többször nem is nyomtam. Ezután a doktor imponáló ügyességgel hirtelen hátralépett, megemelte a férfi fejét, és ahogy ott görnyedtem kissé a test fölött, arcunk egy pillanatra frontálisan szembefordult egymással. A férfi szeme nyitva volt. De micsoda szempár! Hatalmas, kerek halszem guvadt rám, melyből különös érzést véltem kiolvasni: a rémületnek és a teljes értetlenségnek az elegyét. Feltételezem, így néz ki az olyan ember, aki a halálból tér vissza. Az ilyen határozottan nem érti, mi zajlik körülötte. De mindez csak egy szemvillanásnyi ideig tartott, mint mondtam, mert a következő másodpercben Monardes doktor egy ügyes könyökmozdulattal máris oldalra fordította az ember fejét. Ekkor én, egy szerencsés megérezéstől vezérelve, pulpáltam még egyet. A szerencsés megérezés ugyanis épp attól szerencsés, hogy olyan részletekben nyilvánul meg, melyekre senki sem készítheti fel az embert, olyannyira kicsinyek és jelentéktelenek egyfelől, más szempontból azonban gyakran sorsdöntő szerephez jutnak. És lám, a guvadt szemű férfiú sípoló mellkassal levegőt vett, és a következő pillanatban

már hányt is. Miközben okádott, a doktor az egyik kezével végig tartotta félrefordított fejét, a másikkal átnyújtotta nekem a pattogó és lassan elhamvadó cigarellóvéget. Átvettem, beleslukkoltam még egyszer, majd beleejtettem a perejrás pohárba, ahol nagy sisteregve kialudt. „Ha meghaltál, kihoz a sírból, ha élsz, a sírba visz” – futott át az agyamon. Ez, természetesen, csak megalapozatlan babonaság, bizonyára ez a gigantikus erejű szubsztancia, pontosabban az erőteljes és egzotikus tulajdonságai hozták ki belőlem.

Az ember megmenekült! Kisvártatva magához tért, a légzése normalizálódott, és biccentéssel még kérdésekre is tudott válaszolni.

– Rendbe jön – közölte az orvos a jelenlévőkkel, akiknek az ámulatát nincs eszközöm leírni. – Tartsák ágyban, erősödjön meg, és egy hét múlva talpra áll.

Kimerülten, de a jól végzett munka örömeivel visszaültünk a hintoába, és elindultunk vissza Sevillába. Későre járt már, a nap lemenőben volt Andalúzia kopár dombjai között.

– Esteledik – jegyezte meg a doktor.

– Igen, esteledik – bólintottam. Ez az a pillanat, amikor az emberben felhorgad a vágy, hogy gyönyörködjön, úgymond, a „természet szépségében”. De milyen szépség is ez? Lankás dombok, rajtuk dércsípte sárga fű, itt-ott alacsonyra nőtt, ritkás olajfaliget, vörös nap a kifakult indigósínű alkonyati égbolt alján: olyan, mintha szürke fátyolon tűnne át a fénye – ha szabad így mondanom –, előttünk feketéllik az országút, alattunk a barna talaj és a belőle félig kiforgatott, színtelen kavicsok. Milyen vigasztalan szürkeség, micsoda unalom és rútság, miféle nyomasztó egyhangúság!... És csak ekkor jutott el a tudatomig hirtelen, mi is történt valójában!

– Señor – mondtam –, de hiszen mi visszahoztunk egy embert a halálból! Feltámasztottuk!

– Hja, de ettől még meg fog halni – mosolyodott el Monardes doktor –, csak majd egy másik alkalommal.

A szerénység az ember legszebb ékessége! Sosem kaphatnák Monardes doktort azon, hogy elképesztő eredményei önelégültté teszik, de azon se, hogy úgy dagonyázzon az öntetszelgésben, mint disznó a pocsolyában. Ezzel szemben mindig összeszedett, tárgy-szerű, mozdulatai fürgék és erőteljesek, figyelmes, éber, egyszerre koncentrált és nyugodt. Párját ritkító medikus! Isteni szerencsém, hogy egy ilyen tanítómesterre akadtam. Satöbbi, satöbbi...